

תרצה יהודה – מפקחת הוראת עברית

הרב יעקב אלבירט – מפקח כולל

שנת ה'תשפ"א

נח

"וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא"

הגייה נכונה והסבר לפרשה ולמפרשיה

הגייה נכונה

"... וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתְּבָה וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ" (ז, יז)

במילה "וַתָּרֶם" קוראים קמץ גדול (a) מתחת לתי, כי ההברה מוטעמת בטעם מפסיק – טפחא.

"מִכֹּל אֲשֶׁר בְּחֶרְבָּה מָתוּ" (ז, כב)

במילה "בְּחֶרְבָּה" קוראים את החי בקמץ גדול, כי יש מתג תחתיה.

ו"ו החיבור

ו"ו החיבור מנוקדת בשווא, אך לפני אות המנוקדת בשווא ולפני האותיות השפתיות ביומיפי מנוקדת בשורוק. בצמדי מילים תנוקד בקמץ.

לפנינו בפרשה:

"... וַרַע וַקְצִיר וַקָּר וַזֶּם וַקִּיץ וַזֶּרֶף וַיּוֹם וַלִּילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ" (ח, כב)

"... פָּרוּ וַרְבוּ וּמָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ. וּמִזֶּרְעֵכֶם יִזְרְעוּ וּמִזֶּרְעֵכֶם יִהְיֶה..." (ט, א-ב)

ספירת הימים בחודש

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי בְּשַׁבְּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ (ז, יא)

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשַׁבְּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ (ח, ט)

עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעֲשִׂירֵי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ (ח, ה)

וַיְהִי בְּאַחַת יְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשִׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ (ח, יג)

וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי בְּשַׁבְּעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ (ח, יד)

וכן – תשעה באב, שבעה עשר בתמוז וכדו'.

הימים בחודש נמנים בצורה של מספר מונה ולא מספר סודר, ואילו החודשים נמנים במספר סודר: בחודש השני, בחודש העשירי וכו'.

ה"א השאלה

"וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֵתוֹ לִרְאוֹת הַקָּלוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ" (ח, ח)

הַקָּלוּ – פועל בעבר בצירוף ה"א השאלה: לראות האם קלו המים.

ה"א השאלה מנוקדת בדרך כלל בחטף פתח. לפני האותיות הגרוניות תנוקד בפתח.

צדיק ותמים או צדיק תמים?

"... נַח אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו..." (ו, ט)

יש לעיין במשמעות הפסוק – האם נח היה 'צדיק' וגם 'תמים', או שנח היה 'צדיק' תמים? כלומר האם התורה מתארת את נח בשני תארים, או שזהו תואר אחד?

ראב"ע מפרש: איש צדיק – במעשיו. תמים – בלבו.

רד"ק מפרש: צדיק – שהיו מעשיו בצדק, הפך אנשי דורו שהיו אנשי חמס. תמים – שלם, בלי שום דופי. ובררש (תנחומא נח, ה): שנולד מהול.

ספורנו מפרש: צדיק – במעשה. תמים – במושכלות.

אומנם שלושה פירושים שונים, אך המשותף להם הוא שמדובר בשני תארים.

רמב"ן מפרש: "שהיה זכאי ושלם בצדקו". מבואר מדבריו שתואר אחד לפנינו.

ננסה לענות על השאלה בעזרת טעמי-המקרא –

המילה **צַדִּיק** מנוקדת בתביר שהוא טעם מפריד, ולפיכך נראה לכאורה ששני תארים לפנינו.

אך כתב רש"י והובאו דבריו גם ב"הכתב והקבלה":

"והרש"ד רוצה להכריע הפירוש הראשון בעבור המפסיק שבתיבת "צדיק", והנה עומד לנגדו – "פרה אדומה תמימה" שפירושו לרבותינו שתהיה תמימה באדמימות, אף שהפסיקו הטעמים".

נסביר את דבריו – בפרשת חקת (במדבר יט, ב) נאמר:

"... וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם ...".

גם כאן יש לכאורה לברר את כוונת התורה, האם על הפרה להיות גם 'אדומה' וגם 'תמימה', או 'אדומה תמימה'?

מלמדנו רש"י: פָּרָה אֲדָמָה – שְׁפָתֶיהָ תְּמִימָה בְּאֲדָמִימוּת.

מקור דבריו מ"ספרי" שם מוכרח ההסבר כך:

תמימה – באדמות או תמימה במומים? כשהוא אומר אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול" – הרי מומים אמורים, הא מה תלמוד לומר: 'תמימה' – שתהא תמימה באדמות.

כלומר, בצירוף "פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה" ברור שהכוונה לתואר אחד – תְּמִימָה בְּאֲדָמִימוּת.

אך אם נבדוק לפי "טעמי-המקרא" נמצא שהמילה 'אֲדָמָה' מוטעמת בטעם מפטיק (יאזלאי לאשכנזים ויגירשי לעדות המזרח), ולמרות זאת ברור שאין זה מכריע את פשט הפסוק. אם כן טוען הרו"ה שגם בצירוף "אִישׁ צְדִיק תָּמִים" לא נכריע לפי הטעמים.

שורש 'מבול'

וְאֵי הַנְּנִי מֵבִיא אֶת־הַמַּבּוּל מֵיָם עַל־הָאָרֶץ... (ו, יז)

מה זה 'מבול' ומהו שורש המילה?

רש"י מפרש: שְׁבַלְתָּה אֶת הַפֶּלַח, שְׁבַלְתָּ אֶת הַפֶּלַח, שְׁבַלְתָּ אֶת הַפֶּלַח מִן הַגְּבוּלָה לְפָנוּךְ.

ומפרש מהר"ל מפראג ב"גור אריה":

פירוש "מבול" יכול להיות משורש 'בלה', והוא מנחי למ"ד ה"א. ויכול להיות משורש 'בלול' מן הכפולים, ויכול להיות משורש "יובל שי למורא" (תהלים עו, יב) מנחי יו"ד פ"א פעל, וזוהי דעת המדקדקים שהוא מנחי יו"ד פ"א פעל. ורש"י פירש שלשתן כי אם פירושו שהוביל הכול בלבד – יקשה כי ראוי להיקרא 'יובל מים', וכן אם פירושו בלבד בלבד – היה ראוי שיקרא 'בלבל מים' או 'בלה מים', לכך פירש שלשתן, רוצה לומר כי הכתוב רמז שלשתן.

ראב"ע מפרש: ומלת מבול – יש אומרים שהדגש תחת נו"ן מבולע כמו "מבוע" (ישעיהו לה, ז), והוא מגזרת "אבלה נבלה הארץ" (ישעיהו כד, ד). ויש אומרים, שהוא מגזרת "בלולה בשמן" (במדבר כח, ט).

רד"ק מפרש: ומבול – עקרו 'מנבול', מן 'ונבלי שמים מי ישכיב' (איוב לה, לו), שפרושו: גשמי שמים; ועיקר המלה ענין 'נפילה' כמו "נובלת עליה" (ישעיהו א, ל) לפי שנופלים מן השמים ונשפכים לארץ.

ומסכם רו"ה: לרד"ק שרשו – נב"ל מן "ונבלי שמים" (איוב לה, לו), וענינו מטר השמים. ולדעת אחרים הוא מענין בלילה ועירוב כי מדרך המים שיעשו זה. ולדעת רש"י ז"ל היה גם הוא מלשון בלייה והשחתה גם מלשון הובלה והולכה, וזה אמת ברור כי עיקר יסודו 'בל' נתאחדו בו הוראות הענינים האלה כולם, וממנו נתהווה שרש יב"ל ושרש בל"ה גם נב"ל ו-בל"ל.

נסכום: רבותינו הראשונים מסבירים ששורש המילה 'מבולי' הוא:

א. **נב"ל** – ראב"ע בפירוש א ורד"ק. הדגש באות ב' הוא תשלום על הידמות אות השורש נ"י.

ב. **בל"ל** – רש"י בפירוש ב וראב"ע בפירוש ב. הדגש באות ב' הוא תשלום על התלכדות שתי אותיות השורש הזרות.

ג. **בל"ה** – רש"י בפירוש א. אין הסבר לדגש באות ב'.

ד. **יב"ל** – רש"י בפירוש ג. אין הסבר לדגש באות ב'.

(הארה: דברי רש"י והסבר רו"ה להם מתאימים עם השיטה שישנם שורשים של שתי אותיות, ואכמ"ל)

"וַיִּשְׁלַח" לעומת "וַיִּשְׁלַח"

וַיִּשְׁלַח אֶת הָעֶרְבִים וַיֵּצֵא יְצוּא וְשׁוֹב עַד יְבִשְׁתַּת הַבַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ.

וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֵתוֹ ... (ח, ז-ח)

וברש"י פסוק ח:

וַיִּשְׁלַח – יֵאֵן זֶה לְשׁוֹן סְלִיחוֹת אֲלָא לְשׁוֹן סְלוּחַ, סְלַחָה לְלַכְתָּ לְדַרְכָּהּ, וּבְזוֹ יִרְאֶה אִם קָלוּ הַמַּיִם, סְאִם תִּמְאָל מְנוּחַ לֹא תִשׁוּב אֲלָיו.

נבאר את דברי רש"י: כשנח שולח את העורב ואת היונה משתמשת התורה בפועל "**וַיִּשְׁלַח**", לעומת זאת כאשר יעקב אבינו שולח מלאכים לעשו אחיו כותבת התורה "**וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאָכִים**", התורה משתמשת בפועל "**וַיִּשְׁלַח**".

משמעות הפעלים שונה לחלוטין – נח מְשַׁלַּח את העורב והיונה כשכוונתו שלא ישוב. לעומת זאת יעקב שולח את מלאכיו לשליחות ומעוניין כי "**וַיִּשְׁבּוּ הַמְּלָאָכִים אֶל יַעֲקֹב** לְאמֹר וגו'".

אף על פי ששורשם של שני הפעלים זהה – של"ח, נבדלים הפעלים הנוצרים ממנו. זאת מפני הבניין השונה של שני הפעלים: יִשְׁלַח – בנין פֻּעַל, וַיִּשְׁלַח – בנין פְּעַל.

בניין פֶּעַל הוא בניין "כבד", כלומר מבטא עוצמה חזקה ומציין פעולה חוזרת, לעומת בנין פֶּעַל שמכונה בנין "קל", בו הפעולה פחות עוצמתית. ולדוגמה: שָׁבַר לעומת שָׁבַר. פעולת שליחות רגילה שבה חוזר השליח אל משלחו נכתבת בבניין פֶּעַל, אך כאשר היא נכתבת בבניין פֶּעַל אזי זהו שילוח עוצמתי, כלומר לבלי שוב.

בניין פֶּעַל מאופיין בכך שבאות האמצעית של השורש (עי הפועל) בא דגש חזק כחלק עיקרי של תבנית הבניין (כך גם ב"אחיו" הבניינים פֶּעַל והתפעל) ואכן יִשְׁלַח – לי דגושה, לעומת יִשְׁלַח שבה הלי אינה דגושה.

זיהוי ופירוש המילה 'קלו'

"... וַיֵּדַע נֹחַ כִּי קָלוּ הַיָּמִים מֵעַל הָאָרֶץ" (בראשית ח, יא)

שורש המילה קָלוּ הוא ק.ל.ל. מגזרת הכפולים.

הפועל הוא בבנין פֶּעַל – קל.

הדגש החזק באות לי הוא דגש חזק משלים – תשלום על התלכדות שתי אותיות השורש הזהות.

המילה קלו משמשת כאן בפירוש: התמעטו, פחתו.

כך גם בפרשה הבאה, "לך-לך", כותבת התורה:

"וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֵה בְּכֶסֶף וּבַזָּהָב" (יג, ב), כָּבֵד – במשמעות הרבה.

המזבח הידוע

וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה... וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ (ח, כ)

חז"ל דרשו במדרש רבה: רבי אלעזר בן יעקב אומר, על מזבח הגדול שִׁבְרוּשָׁלַיִם, שָׁשָׁם הִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן.

ובתרגום יונתן בן עוזיאל: וּבָנָא נח מְדַבְּחָא קָדָם יי הוא מְדַבְּחָא דְבָנָא אָדָם בְּעֵידָן דְאִיטְרַד מִן גְּנִתָא דְעֵדָן וְאִקְרִיב עָלוּי קְרָבָנָא וְעָלוּי אִקְרִיבוּ קִיז וְהָבֵל יַת

קָרְבָּנֵיהוֹן וְכִד נִחְתּוּ מוֹי דְטוֹבְעָנָא אִיתְעַד וּבְנִייה נַח וְנָסַב מְכַל בְּעִירָא דְכָיָא וּמִן כָּל
עוֹף דְכִי וְאִסִּיק אַרְבַּע עַל הַהוּא מְדַבְּחָא. (ויבן נח מזבח לפני ה', הוא המזבח שבנה
אדם כאשר גורש מגן עדן ויקרב עליו קורבן, ועליו הקריבו קין והבל את קרבנותיהם,
וכאשר ירדו מי המבול נחרב, ויבן אותו נח, ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף
הטהור ויעל ארבע עולות על המזבח ההוא).

מה הביא אותם לדרש זה, ולא פירשו בפשטות כראב"ע: "בנהו באחד הרי אררט"?

כתב רוי"ה:

בְּמִזְבֵּחַ – בפתחות הבי"ת כי הוא מבורר, הוא המזבח שהקריבו עליו אדם קין והבל.

נסביר את דבריו: בפסוק כתוב – "בְּמִזְבֵּחוֹ"

האות ב' מנוקדת בפתח, ואחריה באות מ' דגש חזק. כלומר, יש כאן הילכדות של ב'
השימוש עם ה' הידיעה ואז המדובר על המזבח הידוע. מהו המזבח שהקריבו עליו
אדם קין והבל. אך אם היה מדובר במזבח סתמי היה על הנקוד להיות – 'בְּמִזְבֵּחַ'.

ניבים וביטויים

צדיק תמים – כינוי לאדם טוב שדרכיו ישרות.

"... זֶוֹ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו..." (בראשית ו, ט)

ארובות השמים נפתחו – דימוי לגשם כבד ושוטף.

"... זָבְקָעוּ כָּל־מַעֲלֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ" (ת, יא)

יצר לב האדם רע מנעוריו – נטייתו הטבעית של האדם היא לרוע.

"... כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו..." (ח, כא)

עיון בעלוני קודמים:
http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/ChinuchMukar/PikuahPedagogi/HebChar/parashat_week.htm

להארות, הערות
והצטרפות לרשימת התפוצה:
byad-halashon@gmail.com

עריכה לשונית: כוכבה גרסון